

2. Уривки із “Скарбниці дорогого каміння” в українському перекладі див. Антологія української поезії. – Т.І. – К., 1984.- С. 220-224; Марсове поле. – Кн. 2. – К., 1989.- С. 140-145.
  3. Шевчук В. Просвічений володар. – К., 2006.
  4. Панегіричні поеми П.Орлика надруковано у вид. Орлик П. Вибрані твори. –К., 2006.
  5. Там само. – С. 580.
  6. Там само. – С. 571.
  7. Запаско Я. Ісаевич Я. Каталог стародруків, виданих на Україні. – Кн. II. – Ч. 1. (1701 – 1764). – Львів, 1984. – С. 22. № 817.
  8. П. Терлецький написав панегірика Б.Шереметьєву. Див. Уривки в українському перекладі: Марсове поле. – Кн. 2. – С. 149-157.
  9. Антологія української поезії. Т. I. – С. 223-224.
  10. Уривки з “Багатого саду”, зокрема вірш “Образ” див. Там само С. 224-227; також Марсове поле. – Кн.2. – С. 143-148.
  11. Докладніше див. Шевчук В. Мисленне дерево. – К., 1989, розділ “Де була Троя?” – С. 15-42.
  12. Марсове поле. – Кн. 2. – С. 137-138, 171-174.
  13. Антологія української поезії. – Т. I. – С. 275.
  14. Мазепа. Збірник. – Т. I. Варшава, 1938. – С. 53-63.
  15. Там само. – С. 60.
  16. Там само. – С. 62.
  17. Там само.
  18. Там само. – С. 57.
  19. Там само. – С. 62.
  20. Києво-Могилянська академія в іменах XVII – XVIII ст. – К., 2001. – С. 343.
-

МУЗА РОКСОЛАНСЬКА

Про триумфальну славу та фортуну
гербових знаків ясновельможного
його милості пана, пана
ІВАНА МАЗЕПИ
гетьмана військ їхнього царського
пресвітлого маєстату Запорозьких,
щасливого отен* посідача, поміж публічних,
добре просвічених собі росицею
аплодисментів

Через найнижчого слугу Івана Орновського,
польським ритмом оголошена.

Року з чистої того Господнього тіла
катедри передвічна мудрість зголосила
в Чернігові, в друкарні святій Троїцькій
Еллінській, 1688 [року].

ЯСНОВЕЛЬМОЖНОМУ ЙОГО МИЛОСТІ ПАНОВІ ІВАНУ МАЗЕПИ ГЕТЬМАНУ ЇХНЬОГО ЦАРСЬКОГО ПРЕСВІТЛОГО МАЄСТАТУ ВІЙСЬК ЗАПОРОЗЬКИХ**

Хоч і гарно не вивчена, досягла однак Роксоланська муза розум, що докруж літає,
і який задумав дійти краю своїх намірів за ласкавим провідництвом самого Вашої
вельможності мого добродія, коли з тлуму тасмних тіней, з натугою пробираючись
через гострі перешкоди заздрісників на освітлене місце публічного світу, тобто на суд

---

* *Отен* – знака (лат.)

***Передмову написано т.зв. макоронічною мовою, навпереміш польською та латинською. Переклала Ольга Циганюк. Латинські вирази в подальшому тексті також подано в її перекладі.*

громадської думки, посміла додати до золота золото, або радше до давно заслуженої слави Вашої вельможності, за нагородою гідних додати зроблений із зірваних на вершині Парнасу квітів від спеки, від Зоїлів¹, які мало що розуміють про славу Вашої вельможності, новий приросток слави.

ЯСНОВЕЛЬМОЖНИЙ МИЛОСТИВИЙ ПАНЕ, ГЕТЬМАНЕ ЇХНЬОГО ЦАРСЬКОГО ПРЕСВІТЛОГО МАЄСТАТУ ВІЙСЬК ЗАПОРОЗЬКИХ І БЛАГОДІЙНИКУ! Взятий із стількох століть, у мирний час і на війні, блиск родовитого дому Вашої вельможності, що вже то яснів гетьманськими булавами² по володіннях прозорого Бористена в своїх предках, то був виполіруваний милостями найясніших королів, то блиском наданих гонорів, що чудово виказує себе в очах Сарматського світу³, щоб примітніше засяяв прийдешнім вікам (тому, що виставлене наперед сяє більше, ніж те, що лежить у руках), схилився перед ласкаву тінь плющеродного Гелікону⁴. Не гасне із заходом сонця минулих віків чистий блиск слави та гонорів Вельможності Вашої, бо щоразу старанніше освічуючи, захищає ласкаве око найясніших східних монархів⁵ від ганебного доторку тіней. Значний то є незгасної слави Вашої вельможності Схід, з ласки найясніших монархів і з вільного вибору всіх, довірений у мудре управління Вашої вельможності; не так золотою шкірою, як дорогими талантами золотих чеснот твоїх оздоблена гетьманська булава – чар чесноти. Не міг сховатись у похмурих скелях простої долі твій шляхетний талант, здатний від природи до світлих гонорів, вибілений перловими білилами неоціненної мудрості. Спершись об трон найясніших російських монархів, слава дійшла до такої вершини, що в її одноосібне розпорядження було шанобливо довірено найвищу посаду в Малоросії. І то не останній привід для похвали: вміти відповідати уподобанням ласкавої думки високих монархів.

Не остання похвала, якщо ти сподобався знатним!*

А оскільки чеснота є моторна в речах вельможності Вашої, то здобула любов володарів, вправна або з милостей, або по природі, булаво-владна рука доводить звично до всіх афектів, без сумніву турботливо підтримує і суспільне благо, і недоторканість своєї Вітчизни, примусивши мечем до поклону необ'їжджені досі ярмом покори бусурманські карки, тож вона тріумфальним ходом увінчає хвалебні урочистості найясніших російських монархів. Бо між гербовими клейнодами мого добродія, вельможності Вашої, завдяки чесноті, від давніх волинських князів⁶ видно піднесеного над мечами хреста. Смію стверджувати, що в цім знаку, перемігши неприятелів святого хреста, променем вітчизняного Місяця⁷, після фатального затьманення оттоманського Місяця (виконай, Фортуно, звершенням мої обіцянки!) засяє європейському світу. Поблагослови наступні Марсові вчинки Вашої вельможності і хреста знак порятунку, поєднавши хреста і меча допустимим вічним союзом, який з небесної високості захоче із славного супроводжувати з битви в битву ім'я Вашої вельможності, яке надовго запам'ятають, перенесе на подив наступним поколінням богатирським шляхом перемоги, що веде до безсмертної слави. Так, збивши пиху із зарозумілих думок бусурман, які, здається, так названі через суворість, нехай суворість пом'якшиться під ласкавим регіментом Вашої вельможності, пристосовуючи свої душі за прикладом вождя. Хай тільки сприяє довголітній владі Вашої вельможності прихильність ласкавого неба. Хай Фортуна надихає розпочату працю, і нехай тобі буде, Трояне⁸, дано те, чого бажаєш**. Перенесене пером музи до аттичних скель героїчне ім'я вельможності Вашої, не пізнає забуття кіммерійської ночі⁹, бо, освітивши його раз біля світильника Клеанфа¹⁰, слава не допустить, щоб воно зникло з людської пам'яті. Прийдешність дивитиметься на видимі наслідки обрису слави вельможності Вашої, і зичитиме оглядати своїй Вітчизні подібних синів.

Нехай станеться так, як зичиться.

Вельможності Вашої, пана й добродія мого
найпокірніший слуга

Іван Орновський.

* *Квіт Гораций Флак. Епітолій. I, 17, ст. 35-36.*

** *Вергілій Марон. Енеїда, 7. – С. 260.*

Ясновельможному його милості пану,
панові ІВАНУ МАЗЕПІ,
гетьманові військ їхнього світлого маєстату
Запорозьких,
і своєму добродійникові неодмінна вірність
щирого й зичливого слуги при доброфортунних,
виданих наперед, цільних урядах вікопомної слави
талантах та безсмертних зичачи у світі
тріумфів, офірую покірно поетичного презенту.

I

До тебе слушно звернути маю
Мої Камени, о мудрий гетьмане!
Шляхом іти що до слави бажаєш,
Меча топити у гордому хані.
Тебе ласкаві Харити¹¹ послали,
Щоб противенців жажких покарали.
Тремти Бакчисар¹², тремти, Перекопе,
На кримські скоро ти рушиш Циклопи¹³.

II

І не пострашать вод Чорних затопи,
Хоч Евскін¹⁴ буде й Дунай неласкавий,
Що гнівом пінять. Піде по Європі
Вість стрілолетна, що Марс твій кривавий¹⁵.
Йдеш в Ганібала¹⁶ ти бійнії тропи,
Дійшов звияжно Пегасом¹⁷ тож слави.
Відновиш світу Тразімену¹⁸ другу,
На Карадині* поган зніси струги**

III

Вже скоро слава крилатим повозом
Такі про тебе приносить новини,
Що бусурманські мечем зніс обози¹⁹,
Упав блідий страх на турків країни,
Де в Гіперборі²⁰ вікують морози,
Бринить гнів шаблі твоєї; єдині²¹ ***
Монархи в Марсі. Твої хвальні цноти
Зійшли із поля на обеліск злотий.

Чого і зичить вельможності Вашій, панові та добродієві
моєму найпокірніший слуга
Іван Орновський

---

*Примітка на полі: "Карадин у турків те саме, що Чорне море".

** Струги – кораблі, великі човни.

*** Примітка на полі: "Військовий союз".

ГОЛОС САРМАТІЇ

під час численних воєн пресів, який
жалісно ячить до героїчних відваг
російського розсудливого Марса
з жалісною до майбутніх віків новиною,
слов'янська муза упереджує плачевними
скаргами.

Віки залізни²² твердіш за сталь литу,
Невже кінець то останній нам світу
Прийшов, як ліпших сподіванки маєм
Годин, зникомі вітри лиш хапаєм.
Чи то вас скарги від нас оминають,
Як ті у скаргах утіхи не мають.
Знать, і утіхам дає щастя крила,
Не за людьми, за собою веліло
Спішить у тропи. То певні новини,
Зростає радість зі щастя причини.
А як ласкава Фортуна відплине,
Із нею радість, немов тіль загине.
І як Бібліда²³ у ріки розлилась,
Імов Наяди²⁴ в жалю голосили, –
В сльозах пливемо, а тонути станеш,
Рятунку в тому потопі не зманиш.
Отак в останній нещастя ми тоні
Для оборони не братимем броні?
У приклад Риму весь світ запалився,
З Нерона²⁵ також усяк поглумився.
Голодний племінь волосся спалює
Європи, але рятунку не має.
Назад пішли-бо, повірять, всі ріки,
Девкаліона²⁶ при цьому повіки,
Моря з'єднавши, оплакують шкоди
Юратів* – дикі в утісі народи, –
Яких Полудень* * вчуває довільно.
Потоп юрата спиняє посильно
Алекто²⁷ жорстка, узявшись постало,
В світ ставить густо свої арсенали.
Рвуть Евменіди²⁸ примир'я, що злотне,
Шнури, ведуть світ до бою зальотно.
Меч часто воям посольства справляє* **,
Постало ходить, ериній хто знає;
Беллони мужні вогнистії стріли, –
Плачі усім тож в хвальбу замінили.
Сусід сарматський із діяментного
Градива ложа, із Морфейового²⁹,
В часи пестіння на хвальні дороги
У зброї мужньо зійде на пороги.
Від Істру Маворс, укований в Траках³⁰,
Із воза смерті густі рани всяко
Сарматам сіє, з надгробків луп має,
З держав християнських оздоби здирає.

* Юрати – тут турки.

** Примітка на полі: "Турки".

*** Примітка на полі: "Універсали".

Тебе Вулкан це трима ув облозі,
А чи лебідки Кіпріди³¹ в прилозі?
А мо' над Гебром³² пасеш бистрі коні,
В чужої спиш ти матірки на лоні?
Прямує дільність до вічної слави,
Йде на плац Марса з тобою криваво.
Отож відважні чому поржавіли
В сайдаку льотні гетицької стріли³³?
Дріма меч в піхвах, немов засоромивсь,
В кутку завмерли хоругви при тому.
Мовчать військові музики Беллони³⁴, –
По карку ж в тебе гарцюють загони
Лауреканські³⁵. З глухої ти слави
Укутий, може, Кавказ твердоставний
У серці носиш і не болять рани,
Що меч задав твій, в крові сполосканий?
Час пробудитись, вже загорнув з бою,
Європо людна, жакхий Лелопс Трою³⁶,
Пала Іліум³⁷, а Ксантові води³⁸*
Киплять з твоєї, Пріяме, тут шкоди.
Поліг Картаго³⁹ у попелі з віен,
Меч Сципіона⁴⁰ відважного вдіяв,
На тебе звівся. Це доказ ладнує,
Коли відвага, не кількість воює*⁴¹.
Звитязство люду не прагне багато,
Лише відвагу і серце з'являти.

Твої були то, твої Картагини,
Роксоляніне, значні Чигирини.
Тут тільки попіл, саме порошиння,
Хіба лишилось ім'я Чигирине!⁴²
Під сонцем все-бо ніяк не вікує,
Речей розбійник усе, час, плюндрує,
До гробу навіть втиснеться і гроби
В руїні всюду, багато жалоби.
Міста, підпірки і мурі впадають,
Хіба імення іще протривають.
Не будуть знати отож тих довіку,
Перо як скине з своєї опіки.

Був Кам'янець той раніш нездобутний⁴³,
Іліум ляху, змінилось посутньо.
Рок Божий взявши жорстких оттоманів,
Кладуть на панну невинну кайдани.
На тебе важивсь колись-то зухвалий
Той Соліман⁴⁴ та затримав навали
Поган, при власній лишився короні.
Тепер, обдерши з вінця свої скроні,
Бістонські Йовиш⁴⁵, так польську неславу
З'явив, з чола стер твій сором кривавий.
Тож бачу в тебе і каменю фатум:
Твоя смерть, ляху, є Кам'янця страта.
У путах бренька Подільський край плідний,

* Примітка на полі: "Сусіди".

** Примітка на полі: "Palicas victoria dextras exigit; Lucan, I, 7" – "Перемога – протягуючи руку, проганяти".

Незгойні в серці несе рани, бідний.
 А лях що на ті значні такі шкоди? –
 Поділля плаче від трацьких народів.
 Зваж, поганине: зі вчинку такого
 Щоб посоромивсь, дав встиду такого
 Свідощтво: кров'ю дністровські вмив струги,
 Як Рим із себе, звів Канни ти другі⁴⁶.
 Але і в тебе з'явилися хвороби,
 Вкраїно чесна, твої теж оздоби
 Поганин смілий, стоптавши ногами,
 Вже загрозив був Дніпру кайданами.
 Із ґрунту зніщи війною Умань нам⁴⁷,
 Втішилось з того в пісі бусурмання.
 Савроматія під небо підносить
 Жалобний голос, що власні синове
 Меч магометанський мордує вже знову.
 Це дивно: дотіль ще не скаменіла
 З жалю Ніоба⁴⁸, як сумно зоріла.
 Тиран тож в крові твоїх он гартує
 Синів грот гострий*, тугий; де панує
 Жаль, там міняють природнеє право,
 Життя немиле, у затінок плавом
 До смерті силить дух. Гей, прокидайся
 Зі сну, о музо! Поглянь, як попався
 Світ на гаків'я. Повсюди меч блиска,
 Гартовні стріли ускрізь свої приска
 Перун Марсівий, дими густі встали,
 Міста і села вогнем обійняло.
 Смутна Європо! То сцена жалосна
 Для ока, тож-бо (ганьбо невиносна!)
 Одних ординські хапають аркани,
 Важкі на інших вкладають кайдани.
 Дочки шляхетні (незносна срамота!)
 В самій лишилися ганьбі тут достоту,
 І їх навіки з своєї країни
 В чужий завезли Трапезунт Евскини⁴⁹.
 Нурт рве кривавий, пливають кров'ю тоні,
 У них-бо трацькі Діомеда коні⁵⁰
 Купають, водять звитяжств нові цуги,
 А поминувши дунайській струги
 (Біда!), південний взяли світ обловом:
 Дамаск, Вавілон, Єгипет, Рим новий,
 Родом, Кипр, також край Константиновий⁵¹,
 Арменський, берег при тому Індовий⁵²,
 Ще зупинився в Ракузькому краї⁵³ –
 Про трон помислив цесарський, як знаєм**.
 Жага до Риму вела, до корони,
 На Відень важивсь, також на Авзони⁵⁴.
 Та має свого Лукула⁵⁵ Рим знову,
 На військо вдарить він Мітридатове⁵⁶,
 Каміллус також, і Маріуш дільні⁵⁷ –
 Той цимбрам буде, югурцям цей сильні⁵⁸.

* Грот гострий – вістря стріл та списів.

** Примітка на полі: "Рік 1684".

*** Статор – охоронець.

І статор*** Йовиш знов не один стане
В твоїх звитяжствах, ясний Ватикане.
По шкоді мудрий Махомет буває,
Лоби, світ бравши, як розбиває
Свої сам. Глупиш, Фаетоне⁵⁹, згола
Тебе до згуби в Беот везуть кола*.
Таки нещастям отруюють щастя
Бува, надміру, коли кому дасться.
Тантал голодний⁶⁰ в багатстві-бо тоне,
А ці за злоти́м плодом є у гоні* *.
Нестравний в серці меч зраний чує,
Його-бо в Польщі з Ракузьким трактує.
Було й з Мідасом⁶¹ пожадним на злото:
Життя за кілька монет брала Клото⁶².
Зрадлива хтивість! В отій-то отхлані
На людські хтива життя чорна Пані.
(Живе в Еребі⁶³), серця злотом труїть
Людські і пута на душі готує
Навік. Багато об золота хвилі
Із Кресом⁶⁴, ніби об скелі розбились.
Сирена злотна скількох потопила,
Скількох об Сциллу⁶⁵ смертельну розбила!

Хоч Місяцеві *** й розторгнуті роги,
Тиран не встоїть в роботі тій строгій
Своїй, звитяжств хоч своїм щастям пінить,
Перуном лупить Сарматські стіни****,

Не триумфуй же від успіхів здутий
О Ганібале! Скарби зміг здобути
Перстєнів злоти́х, немов заручився, –
Забрав Марс щастя, тож біг поминівся
Фортуни. В домі не мешка одному,
Сприяти довго не звикши нікому.
І Марс не важить на тій-таки шалі:
Когось потішить, когось і розжалить.
Це як на Еврипі⁶⁶: нурти колом грають,
Відтак воєнні фортуни змінюють.
Прийде невдовзі час: з крові, що лилась
Невинно, встане Немезіди⁶⁷ сила –
Війська Європи – і шкоди відплатить,
Бо Пропонтиду⁶⁸ мечем битним вгатить.
Не завше Божий перуни гнів кида,
Скарає, потім помилує, відай.

Твоім Ганібалом, бійний савромате,
Отгоман дикий, твоїх країв страта,
Що змазю крові упоений повно,
Біжить зальотно по руські полони –
Лиха Фортуна крізь зимні Балкани
До нас пригнала орду бусурмана.

---

*Кола – колеса.

** Примітка на полі: "Хотів Венгри опанувати, в яких знак – золоте яблуко".

*** Примітка на полі: "Турецькі".

**** Примітка на полі: "Продовжує битися турок".

А де моторні оті Сабушеве⁶⁹?
Чи їх загайних, звитяжців лиш словом
Завіз Харон⁷⁰ десь човном-бо своїм там,
Відтак вернутись не можуть ізвідтам?
А чи по довгім війни праць, при зваді
Ламають пальми звитяжства у саді
Ув Елізейським⁷¹? Та є ще, хто кроку
Тримає мужньо при ласці нівроку
Фортуни мечно. Звитяжний лавр з чо́ла
Здира, вдягає вінець купресовий*,
Бо і звитяжців із тими, що збиті,
Кладе Фортуна – в землі всі зариті.
Сядь на коня-бо, наш гетьмане мужній,
Туди погнавши, де Істр мчить потужний,
В своїх гра нуртах, або де ті ва́ли,
Де море Чорне із синім з'єдналось
Дніпровим зливом води. За тобою,
Оздобо світу росько́го, у бою
Підуть звитяжства і триумфи в тропи,
Тобі pomoже рука в тім Європи.
Нехай численні військ мужніх облоки
З Септемтріону⁷² рушають, глибокий
У нурті Евскин сховає голів'я
Тих, що тікають на семистругів'ях
До Нілу в межі. Сміливо повози**
Боотес зимній на жажні обози
Руша, поганські, аби дійшов слави.
О монархове! Їздець ваш в поставі⁷³***,
Персеюш⁷⁴ польський, з щитом в оборону,
Він на стамбульську постане Горгону
Сміливо, марно їзда Махомета
На тих монархів постане-бо десь там,
На спілку дужу. Дарма моря карки,
Де Дарданели блюдять міцні барки,
Дарма Дніпр вільний у вузди взяв звадно,
Над ним фортеці вчинив беллоарди****
Землею, морем, ба через повітря,
Старий савромат піде на ті вістря,
Збудивши дільність, Геллеспонт хоч міцний
Підуть узяти шаблі, бо північний
Градив всідлає. В Цесарській короні
В гнізді чекає, і до оборони
Орел приходить. Перун грізний в кігтях

Гримить страшливо в Бістонських розвіттях*****.
Тут Лев, що має драпіжне пазур'я*****,
Йти в Оттоманські захоче Арктури⁷⁵.
До тих у поміч себе певно ставить,

---

* Вінець купресовий – смертний.

** Примітка на полі: "Військові колеґіянти відомі: монархи московські, знак яких рицар на коні".

*** Примітка на полі: "Найясніший Ян, король польський, чий знак Тереза".

**** Примітка на полі: "Городки турецькі понад Дніпром".

***** Примітка на полі: "Найясніший цезар християнський, якого держави знак Чорний Орел".

***** Примітка на полі: "Шведські держави, яких знак – Лев".

***** Примітка на полі: "Венеція".

Котрих Адрія⁷⁶ в своїх нутрах плавить* *****.
 Так вельми цнота, вогнем напоївшись,
 Йде Оріона⁷⁷ на меч, захопившись,
 Того, зі Сходу, багато докаже,
 Коли й слабких у один цуг пов'яже.
 Хоч Руський Марс наш не сів на дзянети*,
 Не вкритий сталлю він твердо, а прецінь,
 Не зупинився в звитяжнім заводі,
 Луп ділить часто при вод Чорних броді* *,
 Але це діло цноти і заслуги,
 Хоч пішо, бігло скеровує цуги.
 У Капітолій йде, мужні пороги,
 Муж непокритий, як воїн, що строгий* **,
 До гробу вправив відтак оттомана,
 Світ зрозуміє, якого гетьмана
 Дніпра мешканці у війську пізнали –
 Це Гектор другий, Агамемнон сталий⁷⁸ !
 А як під мудрим правлінням булави
 Народ той руський діпнеться-бо слави,
 Бо Крим, бо орди присмирить він згола,
 То слава, впрягши під золоті кола
 Пегасольотні десь за Гадитани⁷⁹ ,
 Або каспійські піде океани.
 Стовпи поставить із міді відлиті,
 На них читати світ буде так риті
 Слова ці:
 ІВАН МАЗЕПА ДІЛЬНИЙ Є ГЕТЬМАН У БОЮ,
 КАТОН, А ЧИ ЛІКУРГУС⁸⁰, МОТОРНИЙ В СПОКОЮ,
 КРИМ ЗНІСШИ, МЕЧЕМ ЗБИВШИ В ПИСІ БУСУРМАНИ,
 ВІН ГРЕЦЬКИХ, РИМСЬКИХ В СЛАВІ СТАВ ВИЩЕ ГЕТЬМАНІВ.
 КОКЛЕСА РИМ, А СПАРТА ЛЕОНІДА⁸¹ ЗНОСИТЬ,
 ТЕБЕ, КАМІЛЛА СВОГО, РУСЬ НАША ЗГОЛОСИТЬ.

В той час сармати над вузьким Босфором
 Поклали табір розкішним забором,
 Пустили мужні тріумфи за море,
 Світають, гаснуть там золоті зорі.
 Покій оливним вінком оздобили,
 Бо йде гість вдячний в Сарматію, вмільий,
 Верта Сатурна віки Золотії⁸² ,
 Поплинуть злотні річки Герму⁸³ тії.
 Любов і згода в перловій кареті,
 По чорній ночі вже ясність у леті.
 В Європі стане навік слава троном,
 Відтак багатим Русь наша полоном
 У втісі, з того втішатися стане,
 Що ласку неба знайшла ув ІВАНІ.
 Тобі ритм, Йване ведуть віщі музи,
 Зітреш страшний лоб із Криму Медузи,
 А де брідкая мечеть себе зносить,

* Дзянети – порода коней.

** Примітка на полі: “Знак військ Запорозьких піхотинців з мушкетом, призначено є запорожцям володіти Чорним морем”.

*** Примітка на полі: “Nudos bella pavent viros. Sarb.lil. I. Liri. (Простою бою жахається отруйний.” Сар[бевський], кн.. I. Лірика. (лат.).

Звитяжець там-то вівтар проголосить.
Спочиньте ритми, не край ще дороги,
Бо пожадані вже близько пороги
В подальшій хвальнім гетьманським розгоні
Аполлінові зігріються коні.

ВІЧНІСТЬ СЛАВИ, ЗА ПРОТЕКЦІЄЮ ЛАСКАВОЇ ФОРТУНИ EX VIRTUTIS VETO* ГЕТЬМАНСЬКОМУ ГОНОРОВІ МУЗА РОКСОЛАНСЬКА ОБЩАЄ

Здається, висловлювання оракула міняється, бо всім управляють Бог і Фортуна.
Аріст? Платонівська промова, том 3-й, в захист
4-х мужів

... Жереб непевний хитається,
Несе переміни за перемінами, а людські долі відвладні випадку.
Лукан, 2 книга**.

Світ справжнім є колом. Твій-бо потяг, Фортуно!
Його-бо Аріядна, злотне кольхів руно
На злото не потягне, щоб зміг відтак збутись
Міцний той оберг щастя в злотних шнурів путах.

Значна міць злота. Злото – ласка, що скріпляє,
Є світом цілим злото, богів-бо долає,
Але із діамантів лискоти спадають,
Коли бігло - фортунні колеса заграють.
На карку легше небо Атланту⁸⁴ тягати,
Аніж людині щастя руками тримати,
Тож підуть в небуття ті Ксерксові⁸⁵ кайдани
Вод Геллеоспонтійських вали-розгойдани.

Коли в карби Фортуна прав вічних впадає,
То зараз, що з тобою почне, хто вгадає?
Де хоче, отож щастя собі розкошує,
І більше світом, щастям ніхто не керує.
Не покладайсь на владу, сидівши високо,
Над інших, адже щастя іде змінним кроком.
І швидко супротивні з Еребу полинуть
Вітри, в одній ти з Крезом, Ірусем⁸⁶ годині.
Кого на руках щастя, буває, пестує,
У яблуку Фенеллі⁸⁷ зрадливо грот вчує.
Протесвий⁸⁸ то образ – Фортуна брехлива,
Коли стає підхлібна, враз стане зрадлива.
І яблуко царів тож є м'яч для Фортуни,
Держав з царями безліч та гра вклала в труни.
Був Кир мечем Томири⁸⁹ погублений з помсти,
Із Персією Дарій⁹⁰ програв був у кості
Із Македонцем⁹¹. Вкрали вінці Мітридата,
На римські лягли чола. І муром обнята
Дарданова фортеця, мирмидонські вали⁹²
Десятиліттям воєн потоком залляли.
Асирію, медів теж, македонців владних
З державами у попіл загріб меч нещадно.

* Через мужістю обітницю (лат.)

** Цитати подано в перекладі з латини. Документація: М. Annaei Lucani Bellum civile, liber 2. V. 12-13.

Зальотне там ігрисько фортуни чинилось,
Скидять у гріб держави й царів її діло.
Ніхто не вірте щастю, його ласка зрадна:
На трон, тоді до гробу спроваджує звадно.
Скляний богині посаг, тож швидко поб'ється,
Боронисься, то злотний тут ключ подається,
Що до її скарбниці, великим хоч звала
Підскарбієм в достойність, не вір, бо давала
На те хіба, щоб люд той ошукувать даром,
Гіркої жовчі влити солодким канаром*.
Та світу господиня ані з ким ласкава,
Надовго не обходить, то мачуха з права
Людських речей, бажає всіх мати в підданстві,
Рівні нема, щоб править відтак в її Панстві.
Цнота лише єдина, це їй зверхність дана,
Фортуна ж над собою не терпить-бо пана.
Йде щастя за цнотою: цнота щастям рядить,
Цнотá – щасливе щастя. В дорозі провадить.
Без цноти керівництва, хто до визначного
Лише слідом Фортуни йде трону, такого
У титули високі Фортуна вбирала,
Кому їх добродана цнота готувала.
Цнота гамує щастя розігнані ості,
Гордує цим Фортуна, цнота ж бо підносить.
І руського Алціда** цнота трон зміцняє,
Хоча колись і низько від щастя буває.
Цнота так научила рядить булавою,
Хоч Марсом народився б, Беллоною тою,
ГЕТЬМАНЕ ВЕЛЕМОЖНИЙ! Отож за провідом
Цноти і щастя довго у руськім народі
Прав, ВОЖДЕ знаменитий, дають музи вота,
А допоможуть в тому Фортуна і цнота.
Де із цнотою, щастям є гонор у зводі,
Там Гизифони⁹³ заздрість ніяк не зашкодить.
Ба, хай ідуть на тебе війська від Плутона⁹⁴,
Фортеця та гонорна не буде у сконі.

Не вір, Колхідо, стражам волів пломенистих,
Бо Фрикса⁹⁵ вовна злотна; звитяжество, як звісно,
Із проміття отого врятує Язона,
З Медесею⁹⁶ як приязнь залишиться повна.
Вчувай у Гесперидах⁹⁷ безсонного смока
І не давай спочити трудящому оку.
Крізь трудні Геркулес-бо сторожі завади
В багаті Гесперійські пробрався осади
І яблука злотисті виносив – це фанти,
З якими Гіпоменес діставсь Аталанти⁹⁸.

Не страж волів огнистих, ні смок той безсонний,
Ні Аргус⁹⁹, що стоокий, перловії трони
Ти маєш у дозорі – безпечно там може
Засипать гонор злотом, схиливши на ложе

---

* Канар – цукор.

** Примітка на полі: "Гетьмана".

Чоло, цнота ж де (й щастя) на варті таїться,
 Фортуни всяка зрада цноти побоїться.
 Страж гідності своєї ти маєш, гетьмане,
 За полк алебардистів озброєний стане.
 З очей заслону знявши крилатій богині,
 В руках походню* має цнота-сторож, чинить
 Та ж пильно.
 Спочинь відтак по праці, о ВОЖДЕ, Марсівій,
 Цнота дозорцем буде твоїх речей знову ж.
 Бере-бо господарство на ключ свій сьогодні
 Цнота, збирає слави коштовний скарб годний,
 У пам'яті для світу живе та нащадків,
 Хто цноті уділяє ту зверхність до щадку.
 Дала цнота у руки цю злотну будаву
 І щастя наділяє твій уряд ласкаво,
 Що тільки схочеш світу подати нового,
 Помічною Фортуна бажа будь такого
 Зачину. Починай же справ хвальних роботу,
 Вона-бо упередить значную охоту –
 Палац поставить світу, твій присвятивши
 Тут славі, в барву цноти в нутрі приодівши.
 Аполло, придивившись до тої роботи,
 На дверях відтак напис вкарбує у золоті:
 “ТИ СЛАВИ ПАЛАЦ. ЦНОТИ ТИ МЕШКАННЯ,
 ТВОЄЇ ПАМ'ЯТЬ ВІЧНА ЦЕ СПРАВИ, ГЕТЬМАНЕ.
 ЧЕРЕЗ КІРОВЕ, НЕРОНОВЕ
 ДВОРИ ПОЗЛОТНІ, В ЯКИХ ПОЛЬОТНИЙ
 ПЕРУН ВОГНЕМ БРОЇТЬ.
 ПАЛАЦ ГЕТЬМАНСЬКИЙ І НЕБО ПРОХОДИТЬ,
 ЯКЕ З КРИШТАЛЮ КОЗДРОЧ** ВИВОДИТЬ.
 СВОЄ ТУТ ЧОЛО МІСЯЦЬ*** В КОЛО,
 ТУТ ГЕЛИЦЯ ЗЛОТОЛИЦЯ¹⁰⁰
 В ВІЧНИЙ ПРОМІНЬ СТРОЇТЬ”.
 У праці твоїй, ВОЖДЕ, наш, що нездоланний,
 Є певні нагороди, зусібч подання
 У посылку є щастя, то праці не стратить,
 Бо слави дорогої цнота митом платить.
 Вождя, що добрий, праця для всіх є натхненням,
 Тож і звика хвалебне давати наймення.
 Присягою те щастя цей шлюб закріплює
 Другинею праць хоче постать****. Розпрямляє
 Думки у радах звиті, трудноти розв'яже,
 (Бо щастя сеймування мисливий покаже),
 Дасть спосіб, як у думці окреслене діло
 Почати. Рядить розум сеймами, та сила
 Бува і в Фортуни, бо та мудрі ради
 Змішавши, переводить в шкідливі завади.
 Речами вміє щастя вихрити і згоду
 Вершити; чинить страту і винагороду.
 Коли під ключ щастя складає світ речі,
 То діло і монарше в одній буде печі.

* Походня – смолоскип.

** Коздроч – слово неясне.

*** Примітка на полі: “Місяць і зірка є між знаками, що визначають володаря”.

**** Примітка на полі: “Лехіся із Перемішля”.

Нехай усі справи в твоїй (річ підскарбна
Гетьманська¹⁰¹) будуть силі. О цноті загарна!
В ділах, думках і працях ти чуйно поможеш
Гетьманові. Ти в радах багато-бо можеш,
Захочеш, то над звичай знесеш превисоко,
А схочеш, до Аверку¹⁰² затопиш глибоко.
Сказав це, а Фортуна весела сміялась
І справам твоїм, Вожде, служить обіцяла
Від серця. Поведе як, доплинеш ясного
Ти Херсонесу, вільний з нещастя усього.
При цій зичливій стражі ніщо Сирт зрадливий¹⁰³
Й Харибда¹⁰⁴, неспроможні: коли цнот зичливий
Річний набіг ясної хвали набігає,
Еола¹⁰⁵ швидкі штурми цноти не долають
Із воїнством Нептуна¹⁰⁶. Минеш оті води,
Що смертної багато набували шкоди.
Цнота і щастя в судні кому допоможе,
Пливе безпечно, вітер хоч, небо тривожать,
Пливи ж у човні щастя; нічлігу я лише
Шукатиму для слави при березі іншим.

ВІЧНІСТЬ СЛАВИ EX BELLICE GESTIS* МУЗА РОКСОЛАНСЬКА ОБІЦЯЄ

Всяке спасіння – мечі. Сенека в трагедії “Божевільний Геракл”,
1-й акт*.*.

Через труднощі по крутому пагорбі піднімається до визнання безстрашна чеснота.
Сілій, 5-та книга**.*.

До безсмертної слави важкий шлях кладеться,
То ж через прикрі скелі до неї всяк рветься.
Через зимні ще гробштини¹⁰⁷,
Крізь відкриті треба рани
Шукать слави, адже даний
Скарбець слави під ключ Прозерпіни¹⁰⁸.

Із крові слави рід є, бо кров'ю набувають
Ті, котрі в Марса криваві кохають
Жнива. Не мислю, що безмежно
Дійдеш слави; кому ж милий
Кабінет є, а могили
Ті Марсові і сам битний Гридів шезнуть.

Усі поля – просторі; намети зводить
Воєнна слава, тернисті готи
Засіяла в ріллі, з якої вічність
Росте, сівба – таке знають,
Котрі кров'ю поля засівають
У небезпеках свою мають звичність.

---

* Через військову радість (лат.)

** Обидва епіграфи латинською мовою. Документація першого: I. Annaei Senecae Hercules Furens, actus 1, V. 342.

*** Документація: T. C. Silii Italici Punica, liber 4, V. 605.

Йовише, ти вогнисті не кидай тим стріли,
Що слави навік-віки собі захотіли
Дістать, згордивши смертю. Мила
Коханцям слави була рана,
Від смертельних стріл що завдана,
Цнота зна, звідки слава народилась.

Вона не по турецьких чвалає топчанах,
Ані Діярбецьких¹⁰⁹ по злотних диванах.
Цвяшисті терни, гострі глоги,
Твердий панцир, меч крові хтивий,
Смілий кірас, а грот мстивий
Ото до слави, до похвали пороги.

Дарма світлим Ареських¹¹⁰ злоголовів взором,
Разом із Ікаром пером-пустозором
Вилігати у волості сонця,
Коли тільки ти до злота
Думку приліпив, охоту,
Тоді нікчемний слави ти оборонця.

Саме в собі багатим скарбом буде слава,
Мінери¹¹¹ за злоті продять – не постава,
Хоч з руд дешевих сталь виходить.
Коли ж хіба мужня справа
По дорогú вганяється славу,
Слава дорожчу злота ціну народить.

Хай тому Герми, тому хай плинуть Пактолі¹¹²,
Є ж бо ворожа в своїй крові роля*,
Хто гнав Марсóву, той випиває
Зі злота, хто з чола кривавий
Піт витискає, прагнучи слави –
Слава пролита з ран кров'ю буває.

Життя дорожча слава, бо той не вмирає,
Кому через рани смерть відчиняє
Ворота слави. Життя нóве
При останнім життя згоні
Почав, кого меч в короні
Заніс лавровій у сад Елізовий.

Ясніють і в гробовім праху Гектор мужній,
Ще Кодрус, а також і Ахіл оружний¹¹³,
Бо їхня слава найменше води
Торкає-бо Лерну¹¹⁴, триває
І по смерті, кого вкриває
Марс в могилі, з слави той має нагороди.

І тобі ВОЖДЮ, славних богатирів кроком
Йти мило хітним за небес нароком
До тої слави. Твої то роботи,

---

* Роля – рілля.

Що для слави і на вічність
Всі труди виносиш звично,
Важким шляхом-бо рухаються цноти.

Не то є цнот властивість: з набутої слави,
Своїх спредків щоб узяти і той дідич по-праву:
До безсмертя праця власна
У вічну славу доходить,
Позичена слава шкодить
І походня цнот не може бути ясна.

Ти з предків та своєї ясніш похвали
На вигляд, що ним на Парнаські скали,
Занісся при такій поставі,
Яку гарно тобі вбрала,
Монарша рука постала,
Нашадкам буде світить в отій славі.

І царську, і Військ цілих¹¹⁵ так ласку твоєї цноти
До рук дали, тож той регімент є злотий,
А меч зготує ще тривалі лаври,
А як кримські де Гарпії¹¹⁶
Смертовладна шабля шиї
Зітне – то побив мов тесальські кентаври¹¹⁷.

Тим праця нагородить, що повсюди слава
Згадувать буде тажких воєн справи,
Коли залетить до нащадків
(Вічний-бо вождь до слави –
Певний той Градив кривавий),
Шляхом дійдеш тим до безсмертя славно.

ВІЧНІСТЬ СЛАВИ, EX ADIUNCTIS* МИРУ МУЗА РОКСОЛАНСЬКА ОБЩАЄ

Не тільки Марс той, Беллона зухвала,
Мечем торують шлях вічній похвалі,
Та не один шлях у вічність поставить
Поквалпа слава.

Хвала чи тільки через рани ллється
Із кров'ю Марса? Ще так подається:
В війні, узявши життя без похвали
Вмирать казали.

І меч не завше на славу працює,
Бува спокійно оливу готує,
Вінця не вічність. І на слави лоні
Складають скроні.

А править мудро і в примир'ї права,

---

* Через прихід (лат.)

Цноту зберігши, – ось правдива слава.
Тож добродієння (хвали діло) літа –
У помір світа.

І то тріумфи, значніш, як в Беллони,
Без вієн Марса такі є заслони:
Уміть звияжить серця, в обороні
Звиягу взять вповні.

Знести є легше напасників в бою,
Ніж над серцями нехитних в спокою
Взять гору. Тверджа то є неспожита,
Та нехить крита.

Але ти, Вождю, скрушаєш залізні
Серця, Кавказу м'якчиш груди грізні –
І легко. В ласці афекти воруєш,
Багато справуєш.

Рука ласкава твердіш за ланцюги,
Тож найшвидкіші почнеш боркати духи,
Спокійна влада здола (кажу сміло)
Звершити діло.

І мир тріумфи бере, бо самого,
Себе звияжить, це більше значного
Аніж римлянам вірменів трон пана
Узять. Тиграна¹¹⁸.

Найменш од слави відходить пристойно,
Хто миром злотним керує достойно,
У полі, в домі хто Коттій¹¹⁹ є правний –
Набуде слави.

Меткий наш ВОЖДЮ, Беллони коханцю,
Наукорядне Мінерви¹²⁰ мешкання
З тобою, Паллас, Беллона де мужня,
То й бронь потужна.

Здобудеш з нею ти безсмертне ім'я,
Відтак, де в темних лісах північ в дрімлі,
І Фаєтон де зійде цугом, смілий,
Пройдеш край цілий.

Покіль небесні ще квітнуть лазури,
Покіль північні у русі Арктури,
Тебе аж поти не випустить слава,
Твоїх цнот справа.

ГОНОР, ЩО ЯСНІЄ ГЕТЬМАНСЬКИМИ БУЛАВАМИ,
В ДОМІ ЇХНІХ МИЛОСТЕЙ П[АНІВ], ПАНІВ МАЗЕПІВ
АВ ANTIQVO*
МУЗА РОКСОЛАНСЬКА
ПРОГОЛОШУЄ

Не перший то клейнот є в твоїм домі, в лоні,
Гетьманська булава є, о Вожде – з Корони,
Із Польщі йдуть новини,
Від Феба пер значного
(Не вам то Мнемозини¹²¹,
Є глас, а ляха сармацького.

Що гетьманські у предках світили булави –
То захист чи фортеця гетьманської слави.
Дніпр чорний в піні тоне,
Той нурт, що в Евскін сплавом,
Ти сам через свої Тритони¹²²
Славних Мазепів ославиш.

Які в руках гетьманські тримають клейноти,
Везуть кола значную славу в Олімп злотий,
І зараз в твоїй персоні
Носять регімент Беллони,
При честі обороні
Здоблять Еліс¹²³, квітом повний.

Хоча тут зла Атропос¹²⁴ життя відбирала,
Однак слава і в гробі пробуде все ж стала.
Свідком Мазепів слави
Польща і край України,
Що в їхній дім булави
Тиснулись при мужнім чині.

Під Августом Зигмундом, під Третім сяли¹²⁵,
В руках твого діда¹²⁶, й тепер в скарбі слави,
Як оздібно ясніють
Із Лети, забуття річки,
Насміятися зуміють,
Не пошкодять віки вічні.

Бо люди все ж переносять на мармури ставні
Твого дому гідність і гонори славні,
У вічність переносять,
А хоч вже у зимнім гробі
Шляхетних предків кості
Лежать, слава живе в тобі.

І щоб жила довше: у трупі струни, знаю
З Орфеєм Персифоні¹²⁷ блідій там заграють,
І це другій наче
Евридці¹²⁸, вічній славі
Чесних Мазепів по ночі
Протяглий день життя з'являють.

---

* Незмінно (лат.)

D.O.M.*

Тут шляхетних Мазепів Аполло був золи
Переніс із тьми гробу, не криють їх доли
Ті підземні й халупи відтак Прозерпіни,
Не окурена слава від чорних камінів.
Залишивши доми там, розвіють проміння,
Де самі себе палять Плутонове тіння,
Бо хоча з тілом цноти при сконі розтали
Та живих цнот істоти самі не сконали.
Живе в гробі цнота ж бо, не славі справляє
Вік Мавзолі¹²⁹, в самих та надгробках буває.
І той напис Мазепів є тлумачем слави,
Свідком праць тих гетьманських, цнот в дільній забаві.
Тут із лавру вінці є, тут шаблі і стріли,
Це Беллона їх віша – як захист у ділі.
Лібитино¹³⁰, геть звідси! На луп тіла ходиш
Та, життя взявши, славі тривалій не шкодиш
Мазеп знатних, бо слава як Фенікс¹³¹ рятує,
Себе смертю і з гробу до неба скерує.
Хто чита це, скажи-но: живуть хоч, вмирають,
Але їх не каміння, Камени¹³² вкривають.

REGUM BENEFICIA** ЗАСЛУЖЕНОМУ ДОМОВІ ЇХНІХ МИЛОСТЕЙ П[А]НІВ, ПАНІВ МАЗЕПІВ НАДАНУ, МУЗА РОКСОЛАНСЬКА ЗГОЛОШУЄ

I

Є щастям Герму здобуть злотні води
Або Акезин¹³³, що перлом багатий,
Свої одначе оплакує шкоди
Той Мідас, злотні столи що дбав мати.
Комусь хай сріблом Меотицькі¹³⁴ льоди,
Розставши, сповнять скарбів взяті шкоди,
Коли в зібраннях своїх хіть втопляти,
Не схоче добру вік пам'ять давати.

II

Не слава – мати. Всі Крезові збори –
Не те Фортуна – взять область при силі,
Добути Ліду¹³⁵, грошодерні гори,
Але цнотою фортуни гідну діяльність
Узяти – то є почет щастя спорий.
Дізнать монаршу собі відтак милість,
Рука велика монарша багатить,
Домам та цнотам гонорно заплатить.

III

Фортуновладна рука Владислава¹³⁶,
Монарха Польщі, на дім той Мазепів
Не скупо ласку пролляла і славу,

* Скорочення: "Deo Optimo Maximo" – "Богові найліпшому" – так писали на храмах і гробках.

** Королівську милість (лат.)

Лічбою тільки, не славою третій.
Численні добра в державі давав він,
Іменням власним увічнив усе те
МАЗЕПАМ, котрих аж сорок зчисляють,
Тож Білу Церкву й околиці мають*.

IV

Цноти то гідних МАЗЕПІВ заплата
І нагорода наданням заслуги,
І це від трону монаршого взята
Є слава** . Злотні ж спустивши-бо цуги
Фортуні, іде крізь літа простяті
До вічнослав'я твого, Вождю. Струги
З вод Гіппокренських на ніч поставали,
Буть в тебе хочуть над берегом хвальним.

**ВИСОКИЙ РІЗНИХ ЦНОТ МУДРОСТІ ТАЛАНТ
ПІДНИЙ ШЛЯХЕТНОГО PARANTELI REQUISIRA***
ВИСЛУЖЕНИЙ IN REGUM PENETRALIS HONOR****
МУЗА РОКСОЛАНСЬКА
ЗГОЛОШУЄ**

Слава батьків – дуже славний дітьми і величний скарб. Платон в “Менексі”.
Знатність дає початок усім похвалам, і всі сили повертаються в насіння. Клавдіян у
“Похвалі Серені”* *****.

До широкої битий ото є шлях слави –
В домі шляхетнім, у панським, родини.
Той поваги достойний, державця є правий,
Одяг – шарлатний, кому ж бо Люцина
Славу в пелюшках іще зав'язала,
Дому ж високість висока є слава.

То розкішний збір слави, коштовніш Гіярби¹³⁷,
Лічить тисячами і титули, й герби,
Вища світлість дому за індійські скарби,
З неба багатих дарів того звергли,
Кого повила неславно Люцина¹³⁸,
Світлий рід – перша хвали є причина.
Чтить сама через себе, шляхетна є цнота,
Думка пристойна, шляхетство правдиве.
Першій-бо славі замкнулись ворота,
Знизила доля чий рід незичлива.
Перша похвала є світло родитись,
Фарбою цноти рід світлий здобити.

Не уступиш нікому хвали уродженням,
ВОЖДЮ величний, на тебе вказала,
Розсвітивши Місяць, Люцина натхненням,

* Примітка на полі: “Батькові, яснов[ельможного] Й[ого] м[илості] н[ана] геть[мана] теперішнього”.

** Примітка на полі: “Scil[icet] (ясна річ), цнота”.

*** Батьківського спочинку (лат.)

**** В королівському глибокому гонорі (лат.)

***** Обидва епіграфи латинською мовою. Документація другого: C. Claudiani Laus Serenae, V. 34-35.

Твою предків високих цноту наливала.
Так, ти батьківську цноту в собі знаєш,
Ніби у батьку, в собі батька маєш.

Добре тож виховання до хвальних заправа
Цнот. Є те, вірю, твоєї причина
Гідності, тих із опіки-бо слава
Випустить, котрі в цноті значній слинуть.
Гонор отам-то дається оздобніш.
Звичаї здоблять шляхетні у пробі.

Часто в нікчемних бува нешляхетна
Гідність шляхетства, в негіднім – погана.
Гонор, шляхетство на тих іде летно
Справді, кому та похвала є дана.
Буде шляхетних цнот справжня проба,
Гідностям стане сам муж, як оздоба.

Треба зладнати до хвальних справ літа
Юні, хто гідно владати гонором
Змислив. Даремна предків шляхетних є звита
Слава у небі, хто не іде тором
Власних досягнень і збочить роботу.
Славу застати – не є сутність цноти.

Музо, повідай літ квітну заставу
Цього ГЕТЬМАНА, де волос ліловий
Пестив, з'єднав чим безсмертну славу,
Як в струг підчаства¹³⁹ ввійшовши перловий,
Польського ставши Йовиша престолу
Він Ганімедом¹⁴⁰, тепер гетьман в полі.

Зміливсь, чи тебе, Вожде, уздрів знаменитий?
Ти ж бо квітучий в Парнасі був¹⁴¹, знати,
Лавром в себе-бо пестив Мінерви покриття,
А за літ пещотою йшла жалісна страта¹⁴².
Сам собі слава ти був, нагорода
Над Касталійські¹⁴³, де бавився, води.

Київський з живої скелі Парнас був скувався,
А при музах бавив себе струни дзвоном¹⁴⁴,
В місячній де колиці пророслий узявся
Розум був Феба із праць Цитерони
Потім ляхейські промірив Пегасом¹⁴⁵,
Образом мудрим поставши в тім разі.
Перських дорожчий газів* ум є скиптровладний,
Гідністю спершу та й щастям наділить
І до безсмертя дорога з тим ладна,
Літа відходять, а мудрість при ділі.
Так приєднав ти до вічності літа,
Квіт юний давши наукам ростити^{** 146}.

* Гази – тканина флер.

** Примітка на полі: “Освітній аудитор за р[ектора]п[ана]Ясинського, родового знаку Сас.” (лат.)

Гинуть добра зникомі;   те є завше триває,
Що закладає   на мудрості цнота,
Мчать віки в гріб, із віком   усе відпливає
Що добром є, а мудрість   (то скарб вартніш злота)
Із упадку віку   безпечно сміється,
Інша надія   в морях захлинеться.

Біг літ я дальших бачу: ти при дворі є¹⁴⁷,
Служиш у покоях   монарха польського,
У Казимира,   в пошані яснієш
В Польщі, в Короні,   де повен отого
Фавору був ти,   таке досягнувши:
Нехоті в нього   ні в мак не відчувши.

Злотний вінець, шишак-бо   залізний крив скроні
Королівськії,   час милий чи бою
Бавив важкий був в Пана,   в щасливому лоні,
Ніс сміло в різні   вогні груди свої¹⁴⁸.
Бувши Енея   Ахатом ти новим¹⁴⁹,
Летіум слави¹⁵⁰   шукав був ізнову.

Щастя скарбниця   з монаршого двору
Амфітеатром   меткої мудроти,
В ній багаті заслугам   виходять гонори,
Надані добра,   права, статки потім.
Отож скарбниця   й твої світлі цноти
І підчашши гонор   дали тобі злотий*.

З зотної тож умилась   рука твоя чари¹⁵¹
Гідна королівські   згасити бажання.
Слава, що є безсмертна,   солодша нектарів
В золоті піниться   відтак струменями.
Руки від чари   простяг до булави,
Із Ганімеда   Марс виріс кривавий.

Часто при полудневій   гонорній ясноті
У млу проступну   цноти блиск заходить.
Думний Гонор, що шкодить   ясній звик скромноті
Зі стільців на лоба   невинність зводить.
Гвалт часто чинить   уродженню Гідність,
Вдарить сумління –   сприя йменню, слідно.

Твого серця, о ВОЖДЮ,   не ткнулася горда
Думка та, котра   з фортуною братом,
Не постала в порозі   убогих погорда,
Місця ласкавість   в тобі не тратить.
Ото пан, котрий   при владі міркує:
Начебто світу,   собі велить всеує.

Гонори з того,   бува, відбігають,
З гонорів, в котрих   погорда сторонить.
В хіті-бо пожадні   не раз омиляють,
Набіги слави   сама слава й гонить.
Гонор на кого   гвалтовно находить,
Вірність з любов'ю   у підданих родить.

* Примітка на полі: "Підчашим чернігівським учинений од короля Казимира".

Голоси всі згідливі твоїй впірній волі,
В війську уряд, булаву давали по-праву,
Приневолена справді до злата неволі
Та рука, але умисл був твій величавий.
Змія не стерпить через меч і стріли –
Вільної слави в триумсі схотілось.

Мужня дільність і дільний є ум, де воюють,
Там на звитязні не важко корони,
Мудрість і дільність в тобі королюють.
В полон Бессарабські потраплять сторони*.
Поки ж у лаври ввінчає Беллона,
Хай твоїх цнот звук вславля Амфіона¹⁵².

“ЧЕСНОТА – НАЙЧУДОВША З УСІХ РЕЧЕЙ”

Платон у “Протогори”. С. 242**

1

Багатства, влади, достоїнсти можні,
Гонори, титул, булави, корони
І що людський зір привабить спроможний,
Фортун, що хтиві, смутні то полони.
Згаса діамант в принаді всеможній
Й берил, вогнем що у золоті тоне,
Не зовнішнім цноти, в собі лиш вікують,
А глянець всякий ржа труду ницує.

2

Хай Ганг¹⁵³ комусь там в корони проллється,
А лавр зелений вздобля маєм скроні,
У злотних тогах Гідасп¹⁵⁴ засміється.
Хай Елітрейські блищать десь на троні
У владця перла, де блиск, ржа береться.
До злата, котре у Пактолях тоне,
В промінні цнотнім твоя слава приска,
Ясніти буде Фаетона блиском.

3

Повага, мудрість, життя без нагани
І уряд, гідність і слава заможна –
Часам потомним діла, що в пошані,
Любов у людях, цікавість спроможна,
Помірне щастя в один цуг надано.
Ласкавість, людськість, добро переможне
Трумачать цноти твої, о ГЕТЬМАНЕ –
Голосить слави труба ненастанно.

Та куди це відносиш, Пегасе перистий,
Чи з тобою до Індів Феб вабить огнистий
На сдwabній луки, в вечірнім де часі
Флегон із Етоном¹⁵⁵ рожі пестаньські красяць.
Чи де Парасис¹⁵⁶, всівши в кареті перловій

* Примітка на полі: “Бессарабія – поля біля Криму”.

** Епіграф в оригіналі латинською мовою.

Колом топить вогнистим льоди Меотові –
 Забіг хоче відправити; чи за темлі води
 Гадитану в далекі пускаеш народи,
 Пера піднятий хіттю? При березі стати
 Час, бо вже постав Геспер¹⁵⁷ і місяць-бо спати
 Каже, віз прямувавши. Нехай муза стане,
 Повели, при покої твоєму, Гетьмане,
 І дозволь, хай Ідейським плющем¹⁵⁸ важкі скроні
 Покладе Каліопа¹⁵⁹ на твоєму лоні.
 А скоро ти слави зіб'єш тверді клюзи*,
 Всі чолом-бо ударять Роксоланські музи.

Ad M. D. G. Bq; V. M. Гонором**.

ПРИМІТКИ:

Передмову до поеми написано т. зв. макаронічною мовою: суміш латини з польщиною; решта тексту – польською мовою із латинськими вкрапленнями. Переклад здійснено за виданням 1688 р.

1. Зоїл – давньогрецький поет, заздросник Гомера, вживається як називне ім'я.
2. Про це історичних даних нема. Відомо лишень, що дід гетьмана Федір був козацьким полковником, брав участь у повстанні К.Косинського та С.Наливайка, за що страчений у Варшаві поляками.
3. Сармацький світ – так поети називали Річ Посполиту, а оскільки в неї входила й Україна, називали так часом і її, але в основному – поляків.
4. Гелікон – гора в Греції, де жили музи, поетичний образ наук та культурного осередку.
5. Східні монархи – московські царі.
6. Питання про походження роду Мазеп від волинських князів не вивчене. Це може бути фальшива генеалогія, що не раз у тих часах траплялося, а може, бути гербова спорідненість – тут мають сказати своє слово геральдисти – історики, що вивчають шляхетські герби. Див. передмову.
7. Місяць – компонент герба Мазепів.
8. Троян (Траян) – (53 – 117 рр.) – римський імператор. Тут може бути обігрування з Трояном – персонажем української мітології.
9. Кіммерійська ніч – від кіммерів, стародавніх племен, які VIII – VII ст. до н.е. населяли Північне Причорномор'я, пізніше відтіснені скитами. Поети називали кіммерійцями татар, або ж германські племена, які згодом посіли ту ж територію; отже, кіммерійська ніч – неволя від бусурман.
10. Клеанф – атенський філософ-стоїк з III ст. до н.е. Світильник тут – учення.
11. Харити – музи, загалом Харита – богиня краси.
12. Бакчисар – Бакчисарай, столиця кримського ханства.
13. Циклопи – ковалі бога вогню та ковальства Вулкана, велетні, скували блискавку Зевсу.
14. Чорні води – Чорне море, грецька назва – Евскін, Понт Евскінський.
15. Марс твій кривавий – воєнна потуга, мистецтво. Марс – бог війни.
16. Ганібал – картагенський воєначальник, воював із Римом.
17. Пегас – мітичний крилатий кінь, жив на Парнасі, горі, де мали поселення музи.
18. Тразімена – озеро в Етрурії, де в 217 р. до н.е. Ганібал розбив римлян.
19. Йдеться про подію походу гетьмана І.Самойловича та московського війська на чолі з В.Голіциним у 1687 р., в якому І.Мазепа брав участь.
20. Гіпербор (Гіперборей) – казкова земля, де жив вічно юний народ.
21. Військовий союз – антитурецька ліга Австрії (Священної Риської імперії), Польщі, Московії, Венеції, Швеції.
22. Віки залізні – воєнні; в поезії бароко виступали супротивно до Золотих віків, мирних.
23. Бібліда (Бібліс) – дочка критянина Мілета, сина Аполлона, перетворена в джерело.
24. Наяди – німфи джерел, річок та озер.
25. Нерон Клавдій Тіберій – (27 – 68 рр.) – римський імператор.
26. Девкаліон – син Прометея, який з дружиною Піррою врятувався від потопу і став родоначальником нового людського роду.
27. Алектю – одна із ериній, богинь-месниць.
28. Евменіди – еринії, богині помсти.
29. Градив – епітет Марса; Морфей – бог сновидінь.
30. Істр – Дунай; Маворс – епітет Марса; Траки – Тракія – тут Туреччина.

* *Клюзи – темниця, тюрма.*

** *Очевидно: “При великій правителя славі, який є добродійником; переможний великим Гонором” (лат.)*

31. Кіпріда – епітет Афродіти, богині любові.
32. Гебр – головна ріка Тракії.
33. Гетицькі стріли – стріли гетів, переносно – тракійські, турецькі.
34. Беллона – богиня війни.
35. Загони лауреканські – поетична означка римського загалу, в даному контексті – Священної Римської імперії (Австрії).
36. Лелопс (Лелегес) – народ, що посідав до еллінів Грецію та Малу Азію – поетичне означення малоазійців (турків). Троя – місто в Малій Азії, поетичне означення України.
37. Лліум (Ллїї) – епітет м. Трої.
38. Ксантові води – Ксант – епітет р. Скамандр у Малій Азії. Поблизу її гирла було місто Ксант.
39. Картага – Картаген.
40. Сципіон Публій Молодший (бл. 185 – 129 рр. до н.е.) – римський воєначальник, який зруйнував Картаген.
41. Паліки – мітичні близнята, сини Юпітера та німфи Талії, або ж жителі м. Паліки.
42. Йдеться про загибель від турків столиці Козацької держави – Чигирини.
43. Кам'янець-Подільський упав після облоги в 1672 р., 28 серпня.
44. Соліман – турецький султан, очолював турецьке військо.
45. Бістонський – тракійський, мусульманський; Йовиш – Зевс.
46. Канни другі – під Каннами в Італії Ганібал у 216 р. до н.е. розбив римлян.
47. Умань було здобуто в 1673 р.
48. Ніоба – дочка Тантала, дружина тебанського володаря Амфіона, мала 12 дітей, що їх повбивали Аполлон та Артеміда. Ніоба, важко оплакуючи дітей, перетворилась у камінь.
49. Трапезунт – місто й порт у Туреччині на березі Чорного моря (Евскини).
50. Діомеда коні – цар бістонів Діомед (Тракія) годував своїх коней людським м'ясом.
51. Край Константиновий – територія колишньої Візантії.
52. Берег Індовий – порубіжжя Індії.
53. Ракузький край – слов'янська назва Австрійських земель.
54. Авзони (Авзонія) – Італія.
55. Лукул Луцій (106 – 56 рр. до н.е.) – римський полководець, відзначився у війні супроти царя Мітрідата.
56. Мітридат – понтійський цар, воював із римлянами.
57. Каміл Марк Фурій (бл. 447 – 364 рр. до н.е.) – полководець, п'ятиразовий диктатор Риму, прозваний “другим Ромулом”; Маріуш – Марій Гай (бл. 157 – 86 рр. до н.е.) – римський воєначальник, семиразовий консул.
58. Цимври – кіммери. Див. Прим. 9.
59. Фаєтон – син бога Сонця Геліоса; Беот (Боот) – північні країни.
60. Тантал – син Зевса, лідійський цар, покараний богами, в підземному царстві мучився від вічного голоду.
61. Мідас (Мід) – цар Фригії в Малій Азії, мав здатність перетворювати в золото все, до чого торкався.
62. Клото – старша з трьох парок, богиня долі.
63. Ереб – підземне царство.
64. Крес (Крез) – (595 – 546 до н.е.) – останній лідійський цар, уславився своїм багатством.
65. Сцилла – скеля, також мітична потвора, яка підстерігала мореплавців.
66. Евріп – протока між о. Евбея (Греція) та європейським материком.
67. Немезіда – богиня людської долі, уособлення кари богів.
68. Пропонтида – Мармурове море.
69. Сабушеве – власне, сабінети, плем'я в гористій області на північний схід од Риму.
70. Харон – перевізник душ у підземному царстві.
71. Елізейський сад – рай.
72. Септемтріон – очевидно, Семигород (Трансільванія).
73. Йдеться про польського короля Яна III Собеського, що правив у 1674 – 1693 рр.
74. Персей – давньогрецький герой, який убив горгону (страховище) Медузу.
75. Арктура – сузір'я Великої Ведмедиці, а ще північна країна, тут – українські землі під турецьким пануванням.
76. Адрія – Адріатичне море.
77. Орїон – беотійський велетень, син Посейдона, ходив у блискучому одязі з мідною булавою у руці.
78. Гектор, Агамемнон – герой Троянської війни.
79. Гадитани – місто в Іспанії (Гадес).
80. Катон Марк Порцій (234 – 149 рр. до н.е.) – римський політичний діяч, відзначався суворістю; Лікурґ – атенський державний діяч та оратор. Жив у IV ст. до н.е.
81. Коклес Горацій – римський національний герой, який захищав супроти етрусської армії Парсени свайного моста; Леонід – цар Спарти, захисник Термопіл від перського царя Ксеркса.

82. Сатурна віки Золотії – легендарні часи в історії людства, коли не було воєн.
83. Герм – ріка в Лідії (Мала Азія).
84. Атлант – титан, що тримав на плечах небесний звід.
85. Ксеркс – перський цар у 486 – 465 рр. до н.е., здійснив похід на Грецію, який закінчився його поразкою.
86. Ірус (Ір) – прізвисько жебрака в домі Одиссея в Ітаці.
87. Фенеллі – можливо, йдеться про Тенеса, якому віддавали шану на о. Тенед як божеству. Його вкинули у море, яке й прибило до цього острова.
88. Протей – морське божество з о. Фарос біля Єгипту, мав здатність до метаморфоз і віщував.
89. Кир II Великий – перший цар Персидської держави в VI ст. до н.е., загинув у битві зі скитами, царицею яких була Томира.
90. Дарій – (522 – 486 рр. до н.е.) – перський цар.
91. Македонець – це Александр Македонський.
92. Дарданова фортеця – Троя; Дардан – родоначальник троянців; мирмилонський – гальський.
93. Тизифона – одна з трьох ериній, богиня помсти.
94. Плутон – бог підземного царства.
95. Фрикс – мітичний персонаж, урятувався на золоторунному барані від мачухи Іно, досягнувши Колхиди – так тут опинилося золоте руно, за яким рушили аргонавти на чолі з Язоном.
96. Медея – дочка колхідського володаря, допомогла Язону здобути золоте руно.
97. Гесперида – дочки Атланта, які стерегли золоті яблука вічної молодості.
98. Гіппоменес (Гіппомен) – чоловік беотянки Аталанти; обох їх Кібела перетворила на левів.
99. Аргус – стоокий велетень, якому Юнона звеліла стерегти перетворену в корову Іо.
100. Геліца – дочка аркадського царя Лікайна Калісто, яку покохав Зевс, Гера з ревності перетворила її на ведмедицю, яку Зевс виніс на небо як сузір'я Великої Ведмедиці.
101. Річ підскарбна – підскарбій – завідувач державного скарбу, за І.Мазепи ним завідував сам гетьман.
102. Аверн – озеро в Італії, тут Гомер начебто зійшов у підземелля.
103. Сирт зрадливий – мілина, дві затоки з мілинами на північному узбережжі Африки між Картагеном та Киреною (тепер Сидра і Кабес).
104. Харибда – небезпечний вир біля Сицилії, також мітична потвора, що поглинала кораблі.
105. Еол – бог вітрів.
106. Нептун – бог морів.
107. Гробштина – Пантеон, як усипальниця видатних людей.
108. Прозерпіна – богиня Підземного царства.
109. Діярбецькі – вірменські.
110. Ареський – від Аресу, синонім Марса.
111. Мінери – золоті копальні.
112. Герм... плинуть Пактол – золотоносні ріки.
113. Кодрус – останній атенський цар; Ахілл – герой Троянської війни.
114. Лерна – озеро, ріка й болото в Арголіді, де жила багатоголова Гідра, вбита Геркулесом.
115. Тобто Запорозьких військ.
116. Гарпії – богині вихору, зображали їх крилатими потворами.
117. Тесальські кентаври – мітичні коні-люди, які пробували в горах Тесалії.
118. Тигран – (396 – 50 чи 55 рр. до н.е.) – цар Вірменії, переможений Лукуллом та Помпеем.
119. Коттій – лігурійський цар, сучасник і приятель римського імператора Августа.
120. Мінерва – богиня мудрості, так само й Паллас (Паллада), яка згадується далі.
121. Мнемозина – богиня пам'яті.
122. Тритони – синонім Атени (Паллади, Мінерви), богині мудрості.
123. Еліс – Елізей. Див. прим. 71.
124. Атропо – одна із парок, богинь долі, урізувала нитку життя.
125. Сигизмунд II Август – правив у 1548 – 1572 рр. – польський король; Сигизмунд III правив у 1587 – 1636 рр.
126. Твого діда – Див. прим. 2.
127. Орфей – легендарний співак та поет, його спів заворожував усе живе; Прозерпіна – богиня підземного світу.
128. Еврідіка – дружина Орфея, померла від укусу змії; Орфей спустився за нею в підземне царство, але не зумів її вивести.
129. Мавзоль – перський цар, якому в IV ст. до н.е. дружина спорудила гробівця, який відтоді називався Мавзолеєм.
130. Лібітина – богиня смерті, мертвих і поховань.
131. Фенікс – мітичний птах, що згоряв і відроджувався зі свого попелу.

132. Камени – музи.
133. Акезин – ріка в Італії.
134. Меотицькі льоди – замерзле Азовське море.
135. Ліда – країна Лідія.
136. Рука Владислава – польського короля Владислава Третього, правив у 1434 – 1444 рр., загинув у битві під Варною.
137. Гяярб – король Гетулії.
138. Люцина – одне з наймень Юони, верховної римської богині, дружини Юпітера.
139. Струг підчаства – тобто корабель чину підчасного чернігівського І.Мазепи. Спершу цього чина носив батько гетьмана Степан Адам у 1662 – 1665 рр., а після його смерті перейняв Іван.
140. Ганімед – служка-виночерпець у Зевса. Тут обігрується: підчаший – виночерпець. Насправді І.Мазепа був покойовим польського короля Яна Казимира – з 1662 р., відколи був посланий до Варшави з листами від гетьмана І.Виговського.
141. Тобто на той час І.Мазепа навчався в класі поезиї Київської академії.
142. Очевидно, йдеться про смерть батька І.Мазепи в 1665 р., відтоді майбутній гетьман почав жити самостійно.
143. Тобто вчився далі у Варшавському єзуїтському колеґіумі. Кастальські води – струмок Касталь біля підніжжя Парнасу.
144. Свідчення, що навчаючись у класі поезиї Київської академії, Мазепа не тільки писав вірші, але й грав на музичному інструменті.
145. Свідчення, що І.Мазепа продовжив навчання в Польщі.
146. Вартісне подання: І.Мазепа міг навчатись у В.Ясинського, який став професором Київської академії в 1661 р., але ректором тоді ще не був – став ним у 1665 р. Отож постає питання: чи не повернувся І.Мазепа до навчання в 1665 р., а вже потому ректор В.Ясинський послав здібного студента навчатися за кордон? Про те, що В.Ясинський посилав на навчання за кордоном, є документ: скарга вчителів академії на В.Ясинського (“Тисяча років української суспільно-політичної думки”. – Т. III. – Кн. 2. – К., 2001).
147. При дворі польського короля І.Мазепа був у 1662 – 1663 рр., а в кінці 1663 р. з військом Яна Казимира прибув до Білої Церкви. Батько тоді хворів, і він відпросився із служби.
148. І.Мазепа в Яна Казимира виконував дипломатичні доручення.
149. Ахат був приятелем Енея.
150. Летіум слави – вершина слави. Від Летії, провінції з центром у Римі і сам Рим.
151. Поетичне обігрування: підчаший збагатився від чари.
152. Амфiон – давньогрецький музикант.
153. Ганг – ріка в Індії.
154. Гідасп – грецька назва р. Джемам із п'ятиріччя Панджабу.
155. Флегон із Етоном – коні у сонячній колісниці.
156. Парасис – вершник на перегонах.
157. Геспер – бог вечірньої зорі.
158. Ідейський плющ – прикраса богів. Иди – гори в Греції, одна з них – Олімп.
159. Каліопа – найстарша з муз, покровителька епічної поезії та науки.

**З польської переклав і склав примітки
Валерій ШЕВЧУК**

о. Юрій Мицик

ВІРШОВАНА ХРОНІКА (1682 Р.) ПРО ПОХІД НА СІВЕРЩИНУ КОРОЛЯ ЯНА-КАЗИМИРА У 1663-1664 рр.

Нині навіть із шкільних підручників відомо про похід військ Речі Посполитої на Лівобічну Гетьманщину у 1663-1664 рр. Метою цього походу було відновлення на цих землях влади Речі Посполитої, після чого планувалося вдарити на Москву. Однак поза кількома рядками з підручника маємо тільки уривчасті відомості про ці трагічні і водночас героїчні події історії України, які особливо стосуються Чернігівщини. Причина такого явища лежить на поверхні: в радянські часи період Руїни був фактично під забороною для дослідників, а ситуація у дореволюційній історіографії була ненабагато кращою. Тому варто хоча б стисло змалювати основну канву подій тих часів.